List 29.

Tečaj XVI.

NOVICE

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 21. julija 1858.

Sôv ne preganjati.

Skoraj bi rekel, da je ni živali, ktera bi se po starih vražah in krivih mislih vsake baže tako neusmiljeno preganjala kakor se preganjajo sôve in neusmiljeno mučijo in moré. Malokdaj se gré skoz kako vas, da bi se tù ali tam na hlevih ali skednjih tak marternik pribit ne vidil, kterega je neusmiljena roka usmertila in v znamenje neumne togote na vrata obesla. Ne le prosti kmetič, kteremu tega ni še tako zlo zameriti, temuč celó gojzdnarji, od kterih bi se smelo misliti, da véjo, od česa sôva živí in kako koristna je kmetijstvu in gojzdom, zalezujejo sôvo kolikor le morejo in po nji strežejo, dokler je v pest ne dobé. Gotovo bi bili te uboge živali že davnej do dobrega pokončali in potrebili, ako bi te lastnosti ne imele, da se jim čez dan prikrivajo in v take berloge potikajo, kjer jih sovražno okó le poredkoma zaslediti more.

Že več let sem te tíce pridno zasledoval in po njih zakotkih stikoval, dostikrat celó z nevarnostjo svojega lastnega življenja, da bi za gotovo zvedil, ali so nam koristne al škodljive. Veliko število sem jih sčasoma tudi postrelil, da bi bil natanko iz njih želodca zvedil, od česa da se redé. Ker zdaj vse to dobro vém, si v dolžnost štejem, za sôve se očitno potegniti in resnico povedati, posebno tistim, ki jih neusmiljeno preganjajo in moré.

Poglavitni živež sôv so miši, in če jim miš primanjkuje, poberajo tudi kebre in kobilice. Čuda je viditi, koliko miš le en par sôv v enem poletji potrebi in pokončá. Ker se miš vsako leto zaredí sila veliko in ker so zlo požrešne in škodljive polju, so sôve že zatega voljo kmetijstvu največje dobrotnice, posebno pa še za to, ker červe, kobilice in druge polju škodljive merčese pobirajo in pokončujejo.

Mislim, da ne bom preveč rekel, če terdim, da, kader se kako leto v kakem kraji miši in kebri tako zaredé, da so celim krajem in občinam v veliko nadlogo, je največ tega naša neumnost kriva, da jim njih največje sovražnice postreljamo, namesti da bi jih pri miru pustili in jim privošili kotiček pod streho kje, ali v drevésnih duplih in v starem zidovji. Ali nismo sami veliki abotniki, ker plačujemo večkrat lep denar tistim, ki nam kerte, miši, kebre in take merčese po naših vertih in polju lové, in se pritožujemo, da nam po vertih, drevji in polji toliko škode napravijo, — pa smo večidel sami tega krivi, da njih največje sovražnice sôve postreljamo, ali pa še celó strelíno tistim plačujemo, ki jih strelajo in iz naše okolice trebijo!

Pa že slišim tù in tam kterega reči: „E, kdo bo sôvi prizanašal; v veliko škodo nam je, ker nam mnogo tičev podavi!“

Gotovo ni vredno o tem velikega hrupa uganjati, če kak preošaben vrabec ali kaka prederzna vrana sôvi v kremplje pride, ali če posebno kaka velika sôva včasih kakega zajca ali jerebico pojužna; zategavoljo jim ne gré vojske napovedati in jih moriti in preganjati, kakor največji škodljivke, če pomislimo, da nam na drugi strani to malo škodo obilo povračajo.

Kaj se ne spravijo dostikrat tudi naše mačice čez latvico mleka in poserkajo kar dobé; ali ne stikujejo rade po golobnjakih in poberajo iz njih mladiče, če jih le staknejo, ali jih zastran tega tudi streljamo in preganjamo? — Nikakor!

Ali ne varuje slehern kmetovavec štorklje in je redí z največjo skerbjo, kakor da bi mu bila Bog vé h kakošnemu pridu, in vendar je pri vsem tem le največji sovražnik bčelam; zoblje in pobera jih po senožetih da je kaj.

Sôva živí v miru z vso domačo perutnino; tega sem se pred več leti popolnoma sam prepričal; imel sem namreč dve pegaste mertvašice (Schleiereule), ki ste z golobi vred v golobnjaku prebivale, ondi gnjezdile in golobom nikdar nič žalega prizadjale; miš ste pa večkrat, posebno če se je k slabemu vremenu napravljalo, v eni sami noči čez 20 v golobnjak prinesle.

Pustimo tedaj staro sovražtvo, ki ga imamo do sôv, in privošimo jim miš in kebrov, ki nam toliko škode napravljajo! Gotovo bi jih bilo na milijone manj, če bi le sôv tako zlo ne preganjali in morili.

Vesél, prav vesél bi bil, če bi bil le nektere kmetovavce in gojzdne gospodarje s tim svojim spisom k pravi veri sprcobernil in jim serce omečil, da bi vprihodnje sôv več ne čertili in streljali, marveč jih čislali kakor jim gré.

E. O. Herklotz v „Allg. Land- u. Forstw. Ztg.“

Gospodarska skušnja.

(Ali pšenica ali ječmen ali rajž za živež več tekne?) Kemijske preiskave so pokazale, da v ječmenu je manj gnjilca kot v pšenici, pa malo več mašôbe. Ječmen ima sploh manj redivnega v sebi kakor pšenica. Rajž ima obilo tistih stvarí v sebi, ktere se priležejo pjučam, pa ima malo gnjílca, malo mašôbe in malo solnih rečí. Kdor pa rajž z mlekom ali mesom vred vživa, naredí, da je rajž redíven. Skušali so pišeta rediti z rajžem in druge s pšenico; tiste, ki so jih redili z rajžem, se niso tako odebelile kakor une s pšenico.

Poduk

za take, kteri niso zdravniki, kako oživljati dozdevnomertve in pomagati v naglih smertnih nevarnostih.

Kako s obešenimi in zadavljenimi ravnati.

1. Obešenec se mora urno in previdno odrezati. Zavoljo tega moraš njegov život z eno roko objeti; če imaš pa pomagača pri sebi, naj ga objame ta z obema rokama, in še le potem prereži verv na zgornjem koncu, da ti na tla ne pade in se ne poškodje.

2. Najpred se sname ali odreže verv, ruta ali vez z vratú, s ktero je bil zadavljen, srajca se mu za vratom odpne; odpnejo se tudi rokavi in hlače, ženskam pa moderc, krila, podveze in nogovice pod koleni; slečejo se vse tesne oblačila.

3. Potem se prenese na nosilnicah s podloženo in zvišano glavo na pripravno mesto, o toplem letnem

času in ugodnem vremenu rajše pod milo nebo kakor v kako omotno stanico, položí se s podloženo glavo na posteljo, do ktere se more od vseh strani, in zavije se v lahko odejo.

4. Da se mu život ogreje, kolikor je treba, se mora poprej v snegu otajati, ako je bil v hudem zimskem mrazu oterpnel, in ogrevati se mora previdno in počasi, kakor je bilo spredej rečeno, ko je bilo o zmerznjencih govorjenje.

5. Ako obešenec ni oterpnjen, temuč samo merzel, se mu položé pod pazdihe, med noge, na podplate vroči v cunje zaviti ploščki, strešniki ali drugi cegli, ali pa z vrelo vodo napolnjeni in dobro zamašeni verčki.

6. Taki, kteri so sami sebi prepušeni in niso zdravniki, morajo

a) z veternico ali mehom obešencu hladnega zraka v obraz pihljati;

b) nekoliko od dalječ merzle vode v obraz in na persi škropiti;

c) tudi tukaj, kakor je bilo pri zmerznjencih v oddelku 9, 10 in 11 rečeno, si je neprenehoma prizadevati, dozdevno mertvega oživiti;

d) oživljenemu, če more požerati, skledico čaja z vinom ali gorkim olom po žljici dajati in ga v pripravno posteljo z visokim zglavjem spraviti, da se počije.

Zoper kačji pik.

Pogostoma se sliši, da je tù in tam človeka ali živino gad pičil in „Danica“ nam je unidan naznanila žalostno smert nekega dekliča v Sorski dolini za gadjim pikom.

Naj toraj po „Novicah“ razglasim, da je med mnogimi rastlinami, med kterimi astramontana od nekdaj najbolj sloví, ktere pa redkoma rastejo in jih ljudjé morebiti še manj poznajo, prav dobra zoper gadji pik neka lilija, ki se imenuje ajdovska lilija tudi zlati klobuk, masolnik, krin itd. (Lilium Martagon, L. Türkenbund-Lilie); tukaj zeliše to imenujejo „kačji pik.“

Po Fleišmanovi „Flori“ raste po hribskih gojzdih na Gorenskem, Dolenskem in Notranjskem, posebno po Šmarni gori, Krimu, pri Mokricah in Germadi. Tudi pri nas raste po gojzdih in spašnikih, posebno pa okoli Tirne (Svetogorske fare) po mejah in travnikih. V zemlji ima rumen gómolj kakih 6 palcov globoko, iz kterega požene eno samo komolc dolgo in še daljšo štiblo; peresa, terpotčevim zlo podobne, ima kakšno ped nad zemljo, ki stojijo v vencu krog in krog štible; pri nekterih je tudi druga in tretja versta tacih peres, potem se pa verstijo posamesne manjše peresca okoli štible do verha. Cvetje edino, dvojno, ali trojno čez visí in je višnjevo-rudeče s černo-rujavimi pičicami; posamesne peresca cvetja so nazaj zavihane. Ravná se ob nesreči tako-le ž njo: Cvetlica se izruje z gomoljem vred. V njem je zdravilna moč; gómolj se stolče z mlačnim mlekom polije, potem ožme in to mleko se dá piti pičenemu; z goščo se pa rana namaže.

V spričovanje tega naj bode naslednja dogodba: Pri F. B. pod Vačami je bil gad pičil vola na paši. Primerilo se je, da smo ravno gosp. P. Č. domú spremljevali in memogredé smo šli tudi vola pogledat. To je bila strašna prikazen! Ko sem ga v glavo pogledal, sem si domišljeval bivola, kakoršnega še nisim nikoli vidil. Gobec je bil tolik, da bi ga bil komaj s peharjem zakril, in avder pod vratom kakor z vodo napolnjen meh, vol pa je tako milo gledal, da mu je vsak lahko v očéh bral, da prosi: pomagajte! Poskušali so, kar je kdo povedal, vendar nič ni pomagalo. „Pojte v Tirno tiste rože iskat, ki pravijo, da pomaga, in jo tam dobro poznajo“ — mu ob enem jez in gospod P. Č. nasvetvava. „Ko bi le kaj pomagalo?“ — „Poskusite!“ Kmalo je odšlo dekle gori omenjene lilije iskat. Ko jih je prineslo, je storil, kakor sem povedal, da se naredí — in skor v poli ure je otok zginil, vol pa ozdravel.

To je tedaj vredno, da se po svetu razglasi, da se takim nesrečnim pomaga, ker se imenovana cvetlica laglje dobi, kakor astramontana. Anton Umek.

Kaj nas oziroma na povestnico

učí dolensko in kaj gorensko podnarečje krajnske slovenščine?

Spisal Poženěan.

Če premislimo množico tistih dolenskih besed, ktere niso znane Gorencom, najdemo, da so rusovske, na pr. čreda (namesti čeda), črediti se (mit Jemanden etwas abwechselnd verrichten), čarati, deska, dula (rus. tulja) dulec, dura, durak (na Pivki znano), gorščik, gubanica (potica), guzica, kerčma, krasen, kravajc, lečiti, lestvica, mučiti, nježen (gorenski njevžast ali mevžast), odura, oduren (po pivški namesti gerd) ograda, paliti, pljušč ali bljušč (Epheu), pokojen (rajnk), postal (subst. f.), rubača, slezena, ščenė, šlapa, trut (goba kresivna), učiniti, učitelj, vek (saeculum), zaslon, žezelj in več drugih. Te besede so uzete iz rusko-nemečkega slovarja Šmidt-ovega. — Ako se ne motim, bi se število tacih besed silno pomnožilo, če bi privzeli lemške ali rutenske (rusinske) besede; ker lemško ali rutensko je rusovsko podnarečje. Toda Rusini in med njimi tudi Lemki imajo od nekdaj pismenstvo z Rusi skup, in kolikor je meni znano, rusinskega ali lemškega slovarja ni.

Ako nasproti premišljujemo število tistih gorenskih besed, ki niso znane Dolencom, ali ktere pri njih vsaj v navadi niso, najdemo, da skoraj nobena ni rusovska. Take gorenske besede so: bajta (zraven Ložkega Potoka in Trave so Bajtarji, pa se tudi pripoveduje, da so gorenski preseljenci), barovnice (černe jagode), čamer, habe, hace (dolge hlače), hacan, hacati, koj, komun (?), krašna (skala), kras, leva, v kteri se kuri, lun, omara, podpljuti, pošten (velika kervna žila aorta) na pr. „ko bi trenil je bil mertev, kjer je pošten v njem počil“, rajtati, rajnk, ruta, sinovlja, slana, srenja, stegna f. (ein langer Platz, Landenge), stegno (der Schenkel; Dolenci namesti „stegno“ li raji rusovsko „bedro“ rabijo), sterd, vender (doch), vranica, žalje f. pl. Iz tega je soditi, da krajnski Gorenci kakor tudi Korošci (Karni, Krajni) niso bili z Rusi v zvezi kakor Dolenci. Tudi iz tega se kaže, da Dolenci so rusovskega zaroda, — Limigantes, Lemki — Slovenci, Gorenci in Korošci pa druzega zaroda, Vendi kakor jih tudi Nemci „Windische“ imenujejo.

V Tuhinjski dolini so posebno, kakor se meni zdí, Lemki pomešani z Vindi. Da je tod dvoje ljudstvo, se vidi iz dvojega zgovarjanja končnega *d*. Kteri so ob cesti, pravijo: ras, zis itd. namesti rad, zid. Kar jih je od ceste v hribih proti Černivcu in Černi pravijo: rah, zih itd. Ta razloček se močno zgublja, in se utegne v malo letih popolnoma zgubiti. Čez gore eno uro od tuhinjskih Krajncov so Štajarci — Nova Štift, Gornji grad itd. Le-ti Štajarci, mislim, niso vindskega zaroda, ampak bolj čisto Lemki. Dasiravno od Tuhinjcov in druzih Krajncov li eno uro deleč stanujejo, in imajo vsaki dan s Krajnci opraviti, bi jih bilo vendar po besedi, po obrazih in po druzem svojstvu soditi, da so kake tri dní hoda deleč od Krajncov; tako močno se jim pozná, da so druzega zaroda.

Da so nekteri Tuhinjci lemškega ali rusovskega zaroda, že ime doline „Tuhinj“ kaže. Tudi med horvaškimi kraji je najti ime „Tochenia“ leta 1072, ali

„Tochinia“ v letu 1078 tako imenovana. Horvatje, pri kterih se to imè najde, so se bili preselili iz iztočne Galicije. Dalje je najti v Tuhinjski dolini priimek nekterih hiš „Ros“, kar spet na rusovsko kaže. Ko sem jaz hotel to ime zgovarjati „Gros“ so me nekteri opomnili, da se pri teh hišah ne pravi: „pri Grosu“, ampak „pri Rosu“. Enako se na Krajnskem dobé lastne imena „Nemec“, „Horvat“, Korošec“, „Lah“; se vé, od kodar je prišel pervi naseljenec, po tem so njegovi mlajši imenovani. Dalje je v Tuhinjski dolini voda „Nevljica“ imenovana, ob kteri je blizo Kamnika vas „Nevlje.“ Tem Rusom je bila menda v spominu rusovska reka Neva, in so toraj ravno tako svoj novo zavzeti potok imenovali, li zmanjševavno, ker Neva je velika reka, Nevljica pa potok. Po Nevljici ima ena vas ime Nevlje, kakor se ob Savi Savlje imenujejo.

Naj memo gredé tukaj še opomnim Stoderanov, ki so po imenu sorodni s Stadici, in so se prejšnje čase Stoderani imenovali, kakor pravi gospod Šafařik. Le-ti so stanovali prejšnje čase globokeje na Rusovskem, pozneje je druge Stoderane najti na Štajarskem.

Ozrimo se še dalje na dolenske imena, da bodemo vidili še, kako na Rusovsko spominjajo. K Dolenskemu spada kraj Ig. Ime Ig je najti v imenu reke Iga ali Ježa na Vitebskem, kjer so nekdanji „Igyllioni“ stanovali. Ravno tako je Jega na Mejotskem pobrežji. Tudi na Rusovskem je več okrajin in krajev najti, ki imajo ime Iga, Jega. Beseda iga pomeni drevo (Salix caprea). Od tod je najverjetniše krajnski Ig in rusovska Iga, Jega in Ježa. Če slišimo od dolenske Zitičine, nam mora priti na misel staro ljudstvo Sitici, kteri so bili vsled tehtnih dokazov rusovskim Slovencom prišteti.

Nasproti so gorenske imena sorodneje z vindskimi. Med Vindi ali Vendi, ki so se bili iz zapada v starodavnih časih preselili v Germanijo, so bili eni Lugii; primeri s tem imenom Log, Lož, Logatec od „log“ ali „lug“ (lat. lucus), kar je kak gojzd ali germovje na močirji. Ime Ljubov (Meklenburg) spominja na „Ljubljano.“ Sala, Trava, imena vindskih rek v Germanii spominjate na „Savo, Dravo.“ Reko Havel imenujeta Adam Bremenski in Helmold Hobala. V neki listini Otona II. je imenovana Havala; v životopisu sv. Otona od leta 937 Habala. To ime spominja na vipavski potok Hobelj. Doša, ime potoka, spominja na Dašnico pri Železnikih. Rodavna (Erydanus) in Rhodanus (Rhone) oboje v soseščini ali na meji nekdanjih Vindov spominja na gorensko Rádovno.

Meni se končnica šek (= rusovsko ščik) zdí, da je lemška. Najti jo je po Dolenskem, po Štajarskem in na Tuhinjskem; v zadnjem kraji, kakor sem omenil so Lemki posebno z Vindi pomešani. Po teh krajih so imena „Podbelšek“, „Dolinšek“, „Poljanšek“ in drugi. Res, da se na Dolenskem mnogo imen vindskih kaže, in da se na Gorenskem tudi mnogo imen rusovskim podobnih najde; se vé, da so Vindi s Slovenci, Dolenci ali Lemki pomešani. Taki razločki se morajo li po večem jemati.

Slava perve polovice sedanjega stoletja.

Dokler je svet ustvarjen, se ni nikoli toliko imenitnih rečí znajdlo kakor v pervi polovici tega stoletja, v kterem mi sedaj živimo.

Se vé, da so te znajdbe marsikomu tern v pêti in da psujejo dobroto teh znajdb le kot nevaren „materializem“, pa tudi tiste, ki slovo pojó tem znajdbam, kot nevarne „materialiste“, — al nam, kterih ne motijo take jalove obrekovanja, ker jih skoz in skoz previdimo in ker dobro vemo, kako vès drug „materializem“ njim v sercu in v djanji kraljuje, vselej prizadeva veliko veselje, ako premišljujemo, kako človeštvo čedalje bolj svoj nebeški dar — um imenovan — v blagor sveta bistruje in zdaj to zdaj uno znajduje, ker med tem, ko pospešuje posvetno srečo človeštva, nikakor ne overa in ne moti dušnega blagra.

Ko pa slavo pojemo sedanjemu stoletju, poglejmo: ali pa tudi res slavo zasluži? ali je res toliko doveršilo, kakor nikoli pred?

Pred letom 1800 ni bilo še na morji ladij, ktere sopár goni (parobrodov) in tudi mehanika še ni rabila tiste močí, ktero sopár ima. Fulton leta 1807 je bil pervi, ki je spustil parobrod na morje, in sedaj se vozijo že po vseh morjih; v sami Ameriki jih imajo čez 3000.

Leta 1800 še ni bilo nikjer železnih cest; sedaj se vozijo ljudjé že skor povsod po železnicah, in svet je po njih veliko kraji, ker se pride hitro od kraja v kraj.

V malo trenutkih zvémo sedaj iz najdaljih krajev kar se po svetu zgodí po tistem dratu, ki se telegraf imenuje, kterega so še le leta 1843 napravili.

Elektro-magnetizem opravlja še le od leta 1821 svoje važne opravila.

Leta 1800 še nobeno mesto ni vedilo za gazno svečavo, ktera razsvetluje sedaj že skor vse večje mesta (in bo tudi Ljubljano razsvetlovala o sv. Mihelu prihodnjega leta.

1839 je znajdel Daguerre tisto imenitno znajdbo, po kteri sama solnčna svitloba umetnost malarja opravlja. Malo let pozneje so znajdli strelno pavoljo, ktera ima strašno moč smodnika v sebi, — kloroform, tisto tekočino, ktera človeka in živali kakor mertve naredí, iz ktere mertvice se pa spet oživijo.

Tudi v kmetijstvu so bile velike rečí znajdene po kmetijski kemíi in različnih mašinah, od kterih se nekdaj še ljudém sanjalo ni, — sedaj imamo mašine, ktere sejejo, mlatijo itd.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XLI.

Véliko nedeljo, 12. aprila, grém že o zori v cerkev Božjega groba, in darujem na Kalvarii nekervavo daritev v vedni spomin kervave daritve, ki se je za odrešenje vseh narodov in ljudí tù darovala.

Ob sedmih je bila pred Božjim grobom vélika sveta maša, ki jo je patrijarh prav lepo pel. Po doveršeni slovesni službi Božji se podá vsa duhovščina v cerkveni obleki v katoliško cerkev, in tù molijo slovesno še za cesarja Napoleona navadno „molitev za kralja.“ Verli vesprimski korar pa se v sakristíi čez to jako razserdi in okrega hudo nedolžne frančiškane. Za Napoleona, jim pravi, ste molili — kje ste pa cesarja Franc-Jožefa pustili? Ne rečem, da Napoleon nima svojih zaslug, toda cesar naš jih ima stokrat več. Zakaj ga tedaj zanemarjate? Zakaj molite le za Napoleona? Zakaj ne raji za vse — saj za vse kristjanske vladarje? — Nihče mu ne odgovorí in kar besede ne čerhne. Precej pa dajo pravično očitanje patrijarhu, ki je bil že v samostan odšel, na znanje, pa tudi on ne čerhne besede.

Ob devetih sem že spet v svoji tihi celici, in začnem premišljevati in vredovati, kar sem poprejšni dan zunaj Jeruzalema imenitnega in zanimivega vidil. Poslednjič pišem tudi tri liste v Evropo, ki so pa še le za menoj v Terst došli. — Po petih popoldne pa grém s peterimi tovarši k avstrijanskemu konzulu na kosilo. Tù najdemo že vodja karavane francozke in še nekega francozkega plemenitnika, ker je hotel žlahni Pizzamano ta sveti dan obé karavani počastiti.

Véliki pondeljek, 13. aprila, pa začnem precej zjutrej po službi Božji mesto ogledovati.

*

Jeruzalemsko mesto stojí dan današnji na šest gričih; je tedaj precej veliko in šteje še zmiraj 20—25000 duš raznih verskih spoznav. Pri vsem tem, in dasiravno je sedaj še do 13000 romarjev iz mnogih krajev v mestu, je vendar vse tiho. Tù ne slišiš ne veselega ne žalostnega hrupa — celo mesto je kakor vdova v globoki tugi — tiho in mertvo. Le enkrat sem srečal v neki ulici veselo množico, ki je dva dečka pri trinajst letih z veselim upitjem in streljanjem spremljala. Dečka sta bila menda ravno navadnega obrezovanja ozdravéla, in mnogo ljudí ju je radostno po mestu vodilo in spremljalo. Posebno mi je dopadel nek starček, ki je okrog dečkov, ki sta dva berhka konja jahala, veselo skakal, na vse gerlo upil in z rokama ploskal, kakor da bi noril. Razun tega veselega sprehoda nisem v Jeruzalemu nič veselega vidil. Skorej vse ulice sem obhodil, pa povsod vse mertvo in tiho najdel.

Ni se tedaj čuditi, da so mi prišle naenkrat žalostne Jeremijeve pesmi same od sebe na misel. „Kako prazno stojí mesto nekdaj polno ljudí! Narodov gospá je postala ko vdova, knežinja okrajin je podveržena davku. Joka, prejokuje ponoči, in solze mu po licih tekó; zmed vseh ljubih njegovih ni nobenega, ki bi ga tolažil; vsi njegovi prijatli so odstopili od njega, in so mu sovražniki postali. Juda se je preselil zavolj nadloge in terde sužnosti, prebiva med narodi, al pokoja ne najde, v tesnobi so ga popadli vsi preganjavci njegovi. Ceste Siona žalujejo, ker nihče ne pride obhajat praznikov; vse vrata njegove so poderte, duhovni njegovi zdihujejo, device njegove žalujejo, in on sam je utopljen v britkosti. Sovražniki njegovi gospodujejo čez-nj, neprijatli njegovi so obogateli, ker ga je Gospod udaril zavolj velikega števila pregreh njegovih; otroci njegovi so peljani v sužnost pred očmí sovražnika. In zginila je vsa lepota hčere Sion; poglavarji njeni so postali kakor ovni, ki paše ne najdejo, in oslabljeni gredó pred njim, ki jih goni. Jeruzalem se spomni časa svojih nadlog in pregrešenja in vseh svojih dobrot, ki jih je v nekdanjih dnéh imel, ker ljudstvo njegovo sovražniku v roke pade, in — ni pomočnika; sovražniki ga vidijo in se smejajo sabotam njegovim. — Jeruzalem je grozno grešil, zato ni obstal; vsi, ki so ga častili, ga zaničujejo, ker vidijo sramoto njegovo; on pa se je obernil in zdihuje. Gnjusobe njegove so na nogah njegovih, in ni mislil, kako mu bode na zadnje; globoko je padel, nima ga tolažnika. Glej, Gospod, potrenje moje, ker se je sovražnik povzdignil. Sovražnik je segel po vseh najljubših rečéh njegovih, ker je vidil narode v svetišče svoje iti, kterim si zapovedal, da naj ne stopijo v zbirališče tvoje. Vse ljudstvo njegovo zdihuje in išče kruha; dali so vse najdražje reči za jéd, da bi se poživili. Poglej, Gospod, in pomisli, kako sem zaničljiv postal. O, vi vsi, ki po poti memo greste, glejte in pomislite, če je kaka bolečina tolika, ko moja bolečina, ker me je Gospod na dan serdite jeze svoje ko vinograd obtergal, kakor mi je žugal. Z višave je poslal ogenj v kosti moje, in pokoril me je; raztegnil je mrežo pred nogami mojimi, in me znak prevergel; v žalost me je utopil, celi dan medlim od žalosti. Zbudil se je jarm pregreh mojih, v roki njegovi so zvite in na vrat moj obešene; oslabela je moč moja; Gospod me je dal v roko, iz ktere se ne bom mogel iztergati. Gospod je sklenil podreti zid hčere Sion; napél je nit svojo, in ni umaknil roke svoje, dokler ni bilo vse končano; predzidje žaluje, in tudi zid je razvaljen — itd.“

Pa ko bi bilo le vse mertvo in tiho, naj bi že bilo; al jeruzalemske ulice so tudi vse umazane in polne gerde nesnage. Odkar je Tit tù pométal, ni bilo mesto menda več čisto pometeno. — Nesnaga pa je vsake verste, celó mesarji, ki koljejo drobnico (govejega mesa nisem v Jeruzalemu nikjer vidil) sèm ter tjè po ulicah, kjer jim bolj kaže, mečejo čeva in vso nesnago koj pred-se na tla; in zato sem nekje zgorej djal, da prosti in samosvoji psi so na izhodnem velika dobrota, ker mnogo take nesnage potrebijo in proč spravijo. Nekega dné sem nalaš gledal, kako je mesar brave svoje klal, derl in vampe in čeva iz njih metal, in kako so psi vse to naglo razlekli in iz poti spravili. Psi, ki nihče za-nje ne skerbí, so lačni, in vse jim prav pride. — Ulice so pa tudi večidel ozke in nektere nizko obokane, da se pohištva od obéh straní čez-nje razširjajo, in zato so zlo temne. Tlak je tako reven, da ne zasluži tega imena, in o deževnem vremenu pozimi more biti po mestu blata do kolena. Od kar je prišla Gospodova kerv čez Bogamorivne Jude in njih otroke, se je tù vse spremenilo — radost življenja je prešla, veselje je utihnilo, lepota in krasnost mesta je zginila — in dasiravno je Jeruzalem vsakega kristjana dom, bi jaz vendar ne hotel tam bivati.

Pa tudi okolica mestna je revna in žalostna. Na vsem svetu ga ni menda mesta, okrog kterega bi bilo toliko grobov ko okrog Jeruzalema. Premisli, koliko ljudí je pobrala že naravna smert v mestu, ki stojí že skorej 4000 let, in koliko jih je pomoril meč v raznih grozovitih vojskah in napadih svetega mesta. Jeruzalemsko mesto so napadali zaporedoma Asirci, Egipčani, Babilončani, Perzijani, Gerki, Sirijani, in Rimci, in Saraceni, in Križanci, in Turki. O koliko mertvih! Koliko ubitih! Sto osemdeset in pet tisuč je že samih Asircov, ki jih je angelj Gospodov blizo svetega mesta v eni noči pomoril; osemdeset tisuč Judov, ki jih je dal Antijoh Svetli, ko je Jeruzalem vzel, v treh dneh pomoriti; en miljon in sto tisuč Judov, ki so, ko je Tit mesto oblegoval, v pet mescih konec vzeli; osemdeset tisuč kristjanov, ki so jih Judje od Kozroe-ta, kralja perzijanskega, za težek dnar kupili in z divjo nečloveško radostjo pomorili; sedemdeset tisuč mahomedanov, ki so jih Križanci v svojem serdu tù smerti žertovali — in da dalje ne štejem, premisli, da jeruzalemsko mesto je bilo že devetnajstkrat z naskokom vzeto, in da pri vsakem silovitem naskoku tisuč in tisuč ljudí konec vzame, in lahko boš spoznal, da zemlja, po kteri se okrog Jeruzalema hodi, je prav za prav prah zgolj človeških trupel!

Enako revna in žalostna je pa tudi dalja okolica jeruzalemskega mesta. Druzega ne vidiš deleč okrog, ko gole skalovite griče s kakim posamnim drevesom. — Terda gré tedaj Jeruzalemčanom za les in derva. Revni in ubogi si pomagajo z odpadki kónj in velbljudov, in na vseh krajih se vidijo kakor v našem Kranji dečki, ki take odpadke poberajo in se za-nje večkrat tudi hudo prepirajo in tergajo. V mestu nisem vidil razun nekoliko butar nekagega ternastega germovja, ki jih ženske menda od deleč nosijo, derv nikjer na prodaj.

XLII.

Za pervega utemeljitelja svetega mesta imajo učeni kralja in duhovna Melhizedeka, in o Abrahamovem času je mesto gotovo že stalo. Imenovali pa so ga takrat Salem, ne pa Jeruzalem, najberže po hribu, na kterem je stalo, in kteri se, odkar je bil Antijoh Svetli, kralj sirijanski, tabor ali terdnjavo na njem sozidal, Akra imenuje.

Kakih petdeset let pozneje se utaboré Jebusejci, ki se po Jebusu, Kanaanovem sinu, imenujejo, na bližnjem visočejem hribu z imenom Sion, in sveto mesto se razširja že na dveh hribih, imeni Jebus in Salem pa se zedinite v ime Jerusalem (Jeruzalem).

Odslej gospodujejo Jebusejci v zedinjenem mestu štiri sto in osemdeset let, namreč do povernitve Izraeljcov iz egiptovske sužnosti. Sedaj pa so prisiljeni, spodnji del mesta na hribu Akra Izraeljcom odstopiti; grad in mesto Sion pa jim ostane še štiri sto let, namreč do kralja Davida, ki jih poslednjič popolnoma iz njega prežene in svoje kraljevo stanovanje na Sionu utemelji. — David olepša

in razširi novopridobljeni del mesta in ga uterdi in utabori kolikor more, in zato imenuje sveto pismo ta del mesta „Davidovo mesto.“

Dasiravno pa je David veliko zidal in mesto jako razširil, je stal Jeruzalem vendar še zmiraj le na dveh gričih. Še le ko je Salomon, sin in naslednik Davidov, Bogu na gori Moria krasen tempelj sozidal, se začne mesto čez tretji grič raztegovati in širiti. So pa vsi trije griči: Akra, Sion in Moria le odrastki ene korenine, ki so jih globoke doline delíle in sebile.

Ker se je pa zavolj tempeljna Božjega v Jeruzalemu od leta do leta več ljudí naseljevalo, je bilo kmalo treba, mesto še dalje razširiti, in — razširijo ga na četerti grič z imenom Abisad, ki so ga pa odslej Bezeta, to je „novo mesto“ imenovali.

To je načert starega jeruzalemskega mesta, kakoršno je bilo o Kristusovih časih. Al leta 70 po Krist. so Rimci pod Titom to slavno mesto popolnoma razdjali, da ni ostal kamen na kamnu. Cesar Eli Hadrian pa ga dá leta 136 spet sozidati, toda po novem načertu, in sedanje mesto je vse drugače od nekdanjega. Stari Jeruzalem se je širil v podobi konjske podkve, sedanji pa je skorej čveterovoglat; stari je stal na štirih homcih ali gričih, sedanji pa stojí na šesterih; nekdanje mesto so delíle globoke doline, pa doline je ruša razdjanega mesta zasúla in hribi so se jako znižali, in tla sedanjega Jeruzalema so brez posebnih dolin le še od zahoda proti izhodu viseč breg. Najlepši del nekdanjega krasnega mesta je bil na gori Sion; Hadrian pa je pustil polovico te gore zunaj mestnega ozidja; homca Golgata (Kalvarija) in Goreb, ki sta bila nekdaj zunaj mesta, sta sedaj v mestu, Kalvarija celó, toliko da ne, v dolini sred mesta.

Sedanje mesto je tedaj vse drugače od nekdanjega. Šesteri homci pa, po kterih in med kterimi se sedanji Jeruzalem širi, stojé tako-le: Sion proti jugu; Moria, najnižji vseh, ker so mu, ko so tempelj zidali, berž ko ne verh odkopali — proti izhodu; Bezeta proti severju; Goreb proti zahodu; Akra in Kalvarija pa sta sred mesta. —

Lega jeruzalemskega mesta je jako prijetna, in človeku dobro dé, da v goli kamniti puščavi toliko mesto najde. Pa brez zgodovinskih spominov bi se ptujec tù vendar kmali vsega naveličal.

Tudi v tem je sedanje mesto od nekdanjega različno, da nekdanje je imelo v starodavnih časih pred babilonsko sužnostjo dvanajstero vrat, po babilonski sužnosti, ko se je Jeruzalem spet sozidal, pa desetero. Sedanji Jeruzalem pa jih ima le čvetero — na vsaki strani ene. Vrata na izhodni strani imenujejo kristjani „vrata sv. Štefana,“ ker so Judje pervega kristjanskega mučenca skozi nje iz mesta tirali, in ga ne deleč od teh vrat kamnjali in umorili. — Vrata na južni strani so vrata sionske, ker na gori Sion stojé in na prazno golo polovico te gore peljejo. — Vrata na zahodni strani pa imajo več imen. Nekteri jim pravijo „jafiške vrata“, ker proti Jafi stojé, nekteri pa „betlehemske vrata“, kjer se skozi nje navadno v Betlehem hodi, in še nekteri „romarske vrata“, ker skozi te vrata največ romarjev v Jeruzalem prihaja. Nekdaj so jih imenovali „ribške vrata“ (porta piscium), ker so skozi nje morske ribe v mesto na prodaj nosili. — Cesar Hadrijan, ki je bil Judom pod težko kaznijo prepovedal v Jeruzalem hoditi in v mestu stanovati, je dal prešičjo podobo iz marmorja napraviti in nad te vrata uzidati, da bi studilo v mesto hoditi. — Pri teh vratih so mogli romarji nekdaj nekaj davka plačevati, drugač jih niso spustili v mesto. Poleg vrat je nek tabor ali grad, ki mu „Davidov grad“ pravijo. Sozidal pa ga ni David, kakor bi kdo misliti utegnil, ampak Pizančani o križanskih vojskah; al tako reven je, da ni v stanu sam sebe braniti. — Četerte vrata na severni strani pa imenujejo „vrata damaške“, ker dohajajo skozi nje karavane iz Damaska v Jeruzalem.

Verh teh čveterih vrat, ki so od sončnega izhoda do zahoda vsem odperte, se vidijo blizo vrat sv. Štefana nad dolino Jozafat tudi še nekdanje „zlate vrata“, ki so pa zazidane. O križanskih vojskah in dokler so evropejski križanci tod gospodovali, niso bile še zazidane, vendar pa celo leto zaperte, ker starodavno zročilo pripoveduje, da je Gospod naš, Sin Božji, cvetno nedeljo — le pet dní pred svojo grozovito smertjo, skozi te vrata slovesen uhod v Jeruzalem obhajal. Zato so jih iz velikega spoštovanja le enkrat v letu odperli in spomin Gospodovega uhoda z veliko svečanostjo obhajali. Cvetno nedeljo so imeli namreč vsako leto slovesno procesijo iz Betanije čez Betfage, čez oljsko goro in čez dolino Jozafat v Jeruzalem, kjer so svečanost s peto sveto mašo doverševali. — Te ganljive svečanosti ni že davno več, in Bog vé, če se bo še kedaj ponovila in ponavljala!

(Dalje sledí.)

Kratkočasno berílo.

Čudna lípa.

Povést.

I.

Buhlavic je prijazen terg na Moravskem blizo mesta Hradiš. Okoli in okoli se krasna moravska planjava razširja. Lepe njive in zeleni travniki z visoko travico se vidijo okrog. Blizo teržiča pa se dviguje proti oblakom hrib, kteri je precej visok. Na njem stojí stari grad Buhláv in gleda kakor orel iz zraka po daljni blagoslovljeni moravski dolini. Ta grad je na desni strani Morave in je še do današnjega dné tako obvarovan, da se še v njem najde blizo 60 za stanovanje pripravnih izb. Buhláv je posebno imeniten grad moravske dežele, kajti je zló zló star in tudi v zgodovini slavno znan. Sozidan je po laški šegi. Bivali so v njem mnogoteri gospodarji. Že od nekdanjih časov je bil tukaj sedež strašne sodnije pod imenom „Lowečky Prawo“ (Lovčeva pravica), ktera je še le leta 1749 konec vzela. Ta hrib, na kterem Buhláv ponosno svoje zidovje v daljne kraje kaže, je obdajala nekdaj hosta, sedaj pa namesti hrastovja, bukovja in smrekovja lepe sadne drevesa rastejo in planjavo kinčajo.

Od Buhlavica na grad je eno uro hodá. Podajmo se toraj tjè in pozvejmo nekoliko znamenitost starinskega zidovja. Nad dvorom zapazimo gerb s številko 1662. Ko pridemo čez dvorišče in skoz dolg mostovž, najdemo dve stopnici, ktere v gornji oddelk gradú peljete. Tukaj se podamo lahko namesto v gornje oddelke v drugo dvorišče in ondaj najdemo velik prostor, kteremu daja stoletna starodavna lípa prijazno senco. Pod lípo je velika kamnitna miza. Lípa in miza pa ste tako znamenite, da moramo tù ostati in o njima kaj več zvediti. Če poprašaš gradjana po minulih časih, on ti bo grozne rečí pripovedoval o tem gradu in med drugim tudi sledečo povést, ktera se lipe in mize tiče.

II.

Preteklo je že več sto let, kar je bil ta grad lastnina vitezov Zastržizličev. Henrik in Sigismund sta bila zadnja te plemenite rodbine. V ravno to dôbo, ko je bil Henrik lastnik ponosnega Buhláva, gré tudi naša povést. Kakor smo že popred povedali, je bila v tem gradu strašna „lovčevska pravica“ ali sodnija, ktera je o polnočni grozi dolžne in nedolžne v strašno smert sodila. Nobeden, ki je pred to sodnijo povabljen bil, ni mogel smerti uiti, če tudi ničesa ni kriv bil; in vsak je že naprej vedil, da tri dní ne bode živ, če pred te sodnike pride. Izpraševanje obtoženega se je le na videz godilo in nobeden zagovor ni

nič pomagal. V vitežišču gornjega oddelka, kjer sedaj le podobe nekdanjih gospodarjev žalostno visijo in kakor duhovi po sobah iz sten gledajo, se je kervava sodnija shajala in svoj strašni: „Bêda! Bêda! (joj tebi! joj tebi!) kričala. In kadar je osodno palico „lovčevska“ roka sterla in k nogam obsojenega zapodila, tedaj je bilo groza in strah!

Pa da se k povésti od lípe vernemo!

Vitez Henrik je najraji imel lov, kakor že navadno vsi tadašnji vitezi. S svojimi sosedi je živel mirno, in se ni bal nobenega napada. Nekega dné zapustí grad, ter se podá na lov. Precej veliko število oprodnikov ga spremlja, kteri v rogove trobijo, da se odmeva trobentanje daleč po goščavi. Razdelijo se kmalo lovci po hosti in vsak za svojo zveríno hití, da bi jo zadel. Vitez Henrik s svojim žlahčičem Volčekom sam ostane. Kar zapazi jelena in ga hoče imeti. Poskoči toraj za njim. Volček ga posvarí govoreč: „Gospode, nikar nikar tako dalječ po goščavi. Tukaj ropar Pekarž kraljuje in strašno razsaja; utegnili bi njegovim hlapcom v pest priti.“ „„Ba!““ mu odgovorí vitez, „„to je le prazno berbranje““, in spustí se v dir ter vstrelí za jelenom — kterega pa ne zadene. Dirja toraj dalje in Volček za njim. Pridirjata do nekega germovja in hipoma zasliši vitez od dalječ milo petje. „Kaj je to?“ vpraša osupnjen Volčeka. Ta pa tiho dé. „Jaz čem viditi, kdo tako milo poje“, in skoči s konjem naprej. Volček zadej ostane. — — —

III.

„Beži, beži, Malvina!“ reče žlahčič Volček, ki je po skrivnem potu prišel k deklici, ki je za germom sedela in pela. „Moj vitez je slišal tvoje mile glasove in za tabo — — —“

„„Hvala lepa, Volček!““ odgovorí devojka, ga ljubeznjivo pogleda in urno odide. Petje pa je Volčeku veljalo, kajti on je bil ljubljenec ljubeznjive Malvine. — — —

„Z Bogom, Malvina!“ še Volček za drago deklico kliče, in zgubí se v hosti.

Malvina pa pride do svojega stanišča k nekemu oglarju, kjer je več umazanih mož smrečje kole na kup metalo.

„Kaj ti pa je, Malvina? da ti je tako vroče?“ popraša Malvino neka stara ženka, ki je ravno iz oglarjeve bajte prišla. „Poglej oče, kako se ji lesketajo srage na čelu!“

„„Oj mati! Tamkaj na borovem plohu sem sedela in pesem „od mertve nevéste“ pela, in — — —““

„No, no! dalje, dalje! Ti me zló strašiš“, reče starka, ko se deklici beseda ustavlja.

„„In jelen skoči iz hoste, ter me močno prestraši““, reče Malvina.

„„„Hahaha!““““ se posmeja černkast oglar Vitko. „„„Jelen te je prestrašil? Kaj si tako plaha? Menda je le žlahčič iz grada bil ta jelen!““““

„„Vitko! Vitko!““ mu zaverne deklica, ktero je rudečica preletéla.

„No, no! Vitko nič hudega ne misli“, reče mojster oglar. Nato se podá stara ženka s Malvino v bajto. Oglarji pa delajo svoje delo naprej. Mojster oglar pa sam sebi govorí: „Že osemnajst let je preteklo, kar to ljubeznjivo deklice v moji dimnasti kočici živí! Me prav veselí to deklice le, in jez bedak ji ne branim po hosti hoditi! Bog vé kaj bi se ji še pripetilo! Kdo je vendar tako terdoserčen bil, da je tega angelja v hosti pustil?“

„„Kaj berbrate mojster?““ mu sože Vitko v besedo. „„Kaj Malvina ni vaša hči?““

„Da! Izrastla je v mojih rokah in od mojega kruha, pa — pa moj otrok ni!“

„„Tako?““ reče Vitko začuden. „„Ni Vaš otrok? No, tega do danes nisem vedel. Pa mislil sem si že dostikrat, Malvina ni Vaša hči, ker nekaj plemenitega in veličastnega v sebi ima! Kdo vé, kaj je s tem dekletom! Pa kako ste jo dobili, mojster? Povejte, povejte!““

„Ljubi Vitko! Tega jez sam ne vém, kako da sem jo ravno jez našel. Jedenkrat — — — Bog! kaj pa je to? Ali ne čujete železja rožljati in mečev?“

„„Nič ni nič, le naprej pripovedujte““ — mu odgovoré delavci. — „Jedenkrat, se mi zdí, da je že osemnajst let od tistihmal, grém s psom v goščo zdravilskih zeliš za svojo Jerko iskat in pridem globoko v hosto. V hipu čujem psa lajati, grém tjè in najdem dete v tenke povoje zavito pod velikim hrastom. Hm, si mislim, kdo je nek tako hudoben, da te je tù sem vergel? Oj revče, pojdi le z menoj! Poberem ga in nesem ga domú. Ker nisem vedel, ali je že kerščeno ali ne, pošljem berž po mniha in ta mi ga kersti, — ime „Malvina“ pa smo mu dali, ker je svetinjo okoli vrata imelo, na kteri je to ime stalo. No, in tako — — — Že sopet? Ali ste čuli rožljanje?“

„„Da! da!““ vsi odgovoré in obmolknejo; kar zaslišijo tudi na pomoč klicati. Hitro vsi letijo s sekirami v hosto in se kmalo v nji skrijejo. — —

IV.

Vitez Henrik je tačas, ko so se oglarji tako pogovarjali, prišel skoz neko germovje, in je ravno menil proti oglarski bajti iti, kar zažvižga neka čudna pišalka in naenkrat, ko bi trenul, je bila množica oboroženih možakov okoli njega.

„Kaj hočete?“ zakričí vitez prestrašen in potegne svoj meč.

„„Ničesar drugega, kakor da Vaše orožje na tla položite““, mu odgovorí obšeman možak, ki je bil ropar Pekarž. „„Če ne, se Vam ne bode dobra godila.““

„Oho, iz tega ne bode nič, prokleti potepúh!“ se zadere ponosno in jezno vitez Zastržizl, in začne z ostrim mečem sekati po obšemanih bučah roparskih, da se marsikteri zgrudi na ternkaste tla, in najpervi, ki je padel, bil je Pekarž.

Sadaj se Henrik oberne in pokliče Volčeka na pomoč, pa joj mu! ni ga pri njem, bil je peté odnesel.

„Aha, tako! Si v zvezi s temi hajduki!“ zakričí vitez in plane zopet serčnejši nad roparje, ki so jeli po njem treskati. — — —

Slaba se mu že godí, ker samemu proti množini se braniti ni bilo mogoče. Jame sopet svoje opródnike, ki so se po hosti raztrosili bili, na pomoč klicati — in glej v tem hipu privihrajo sajasti oglarji in Volček je njih vodja! Kmalo zapodijo roparje v beg, vitez pa v tem kot serna zleti na berznem konjiču iz goščave in pride kmalo do svojih oprodnikov, in pervo je, da popraša po Volčeku, vendar nobeden ne vé odgovóra.

„Volček je izdajavec. Z roparji je bil v zvezi.“

„„Kako, vitez, Vas so roparji napadli?““ popraša jeden izmed lovcov.

„Da! napadli so me in Volček me je zapustil, ko se mi je narhuje godílo.“

„„Kdo pa se je prederznil Vas napasti?““

„Pekarž, oni smerkovec, mislim, je bil, ki je s svojimi hlapci na me prežal. Pa jez sem mu pokazal, kaj se pravi, me napasti! Tù poglejte kervavi meč, ki mu je glavo razcepil! Tù je njegova krí! — Pa veste, kaj mi je Volček učinil? Ta človek me je pred roparji svaril, in ko so me napadli, je peté odnesel. — „Oho, sedaj mi še prideš prokleti pes?“ beseduje dalje razkačeni vitez, ko žlahčič Volček do lovcov prispè. „To je bila tvoja zvestoba? to junaštvo novega viteza? to žlahčiča dolžnost? Čakaj, „lovčevski sodniki“ ti bodo pokazali, kaj je prisega, kaj dolžnost žlahčiča in kaj plačilo izdajavca! Zvežite ga, oprodniki, in peljite ga v temno in najglobokejšo ječo!“

Volček obledí, ko zasliši od „lovčevske sodnije“, in zastonj zaprisega, da je nedolžen; zastonj močijo nje-

gove solze verige, s kterimi so ga vezali! Vsi njegovi zdihljeji potihnejo v zraku! Kmalo potem zdihuje v grozni ječi. — — — (Konec sledí.)

Spomin.

Po ruskem Gr. Krek.

Ko zvon večerni zadoní,
Se tuga v sercu mi zbudí;
Se spomnim na mladosti raje,
Na otcov dom, na rodne kraje,
Mladenča kjer večerni zvon
Me zval je k Bogu na poklón.

Minuli dnevi srečni so,
Nezgode me objemajo;
Ki se z menoj so radovali,
Me druga zvestega nazvali,
Jih davno krije grob lahàn
Navdaja spanja sladki sàn.

Ko ločil me bo grob od vas,
Se pesmi žalne čul bo glas
Oživljajoči moč narave;
In hodil tù bo pevec Slave,
Da mesto mene peval bo,
V večernem žalu, ah! slovó.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Od sv. Petra poleg Radgone na Štaj. 10. julija. Imel sem priložnost pri Mali Nedlji večkrat viditi šolo, kar me je v serce veselilo; kajti slišal sem ne le lepo ubrano petje, marveč vidil sem tudi otročiče podučevati v sadjoreji, čisti slovenščini, in kar je skorej neverjetno, tudi s cirilskimi pismenkami jih pisati in čitati, in sicer tako ročno, da se nisem mogel dosti načuditi. In kdo je ta pridni, očitne pohvale vredni učnik? — Jožef Šac! Pa lahko je tudi zapopasti, da se saj tù in tam najdejo tako živo za blagor mladine vneti možje, ako se pomisli, da celi okraj nadtehantištva sv. Jurja na Ščavnici domorodni žarki vseh čednost prečastitega g. dr. Lorenc Vagrin-a razsvetljujejo! — V Ljutomerskih goricah je o Telovem v nekterih krajih toča hudo gospodarila; vendar se je tako popravila in bersti nove poklestena terta pognala, da se zdaj nič več ne pozná; na nekterih mladikah je tudi že grojzdje ocvelo, in ako bo jesen lepa, bode vina dovolj. Le na njivah je škoda velika. Drugod pa je žito povsod kaj lepo, in tudi pšenica, ako so jo v lažno zemljo bili o pravem času vsejali; v suho zemljo vsejana, je pa viditi več paholke kot pšenice. V vinogradih je tudi pri nas kaj lepo, grojzdja je več, kakor lani; ako bota avgust in september lepa, bo zopet obilo prav dobrega vina; za tega del se čudim, kako se zdaj po 110 zlatov (goldinarjev) štertinjak, se vé, dvakrat pretočeno lansko vino skupuje! — Vinsko posodo že zdaj sodarji po 12 zlatov štertinjak cenijo; srečen je, kdor si je je o sprotiletji po 8 zlatov naročil. — Sadja bo vsake baže nekaj. — Konečno še dostavim, da Radgona ni po svetu neznano mesto; zakaj celó iz Angležkega je nekega pastora z družino vred skozi zimo imela; te dní pa je hotel v napčni domišljiji se v majhni po angležki obliki napravljeni ladjici na vodi v domovino verniti, pa revež je komaj pol ure po Muri jadral, se že vsi kopljejo, in gotovo bi ne bili smerti odšli, ako bi jim ne bili hipoma meljanski mlinarji na pomoč pritekli.

Јанчар.

Od sv. Trojice na Štaj. 15. julija. Predvčeranjim se je en mesar, Janez Prah iz Nezviš v Celje peljal; ali ga je solnčna ali kaka druga vročina prevzela, ne vém; gotovo je, da je na vozu zadremal; dremaje se pripelja do železne ceste v Grobeljnem pri sv. Vidu; bila je ena ranta odperta, druga pa zaperta; konjiček vesel svojega gospoda prek železnice peljá; ko pa do zaperte rante pride, ne more naprej; voz in gospodar ostaneta na železni cesti, kar prišumí železni voz — in v tem hipu zdrobi voz in na drobčke razterga gospodarja, ki je zapustil mlado ženo in dete 9 mescov staro. Zdaj žaljujejo za njim, pa prepozno. Na vozu spati nikoli ni varno! J. Žurman.

Iz Koroškega. Koroška železnica gré dobro od rok, ker od Marburga do Celovca čez 7000 ljudí dela. Namreč od spodnjega Dravburga do Celovca odséda kaj dobro. Dela v zemlji so že precej gotove in lotili so se zdaj predorov in mostov. Nadjati se je, da bodo te dela do Božiča večidel končane. Začeli so tudi že nektere postajne poslopja staviti.

— V Mühlstattskem okraju so pretečeno spomlad tako pridno hrošče lovili in zaterali, da so jih skup 277 mernikov, 1 škaf in 1 mérico nalovili. Ker so po priméri prerajtali, da je bilo hroščov v 1 mérici 1500, v merniku 36 tavžent, so po številu zaterli 3 milijone, 982 tavžent in 500 hroščev!

Iz Buj v Istri 14. julija. V. F. — V svojem dopisu 22. junija t. l. sem rekel, da je 6 Lahov k nam došlo, svilnih mešičkov (kokonov) kupovat; danes pa jih morem še blizo 10 druzih dostaviti. Kupili so jih čez 100 centov po razni ceni, funt po 1 fl. 10 kr., 1 fl. 30 kr., 1 fl 50 kr.; prav lepe, večidel rumene kokone so plačevali celó po 2 fl. 10 kr. Čez 30 centov so za svilo (žido) nakupili kokonov, ktere so že tukaj umorili in potem kokone domú za razmotanje peljali. Večina teh Lahov je bila iz Lombardije okoli Milana. Ženske, ktere so metulje za pleme izbirale, so dobivale po 30 kr. na dan, in to kakih 5 tednov. Iz tega se lahko vidi, da je bujska okrajna, ktera ne šteje 14,000 duš, čez 23,000 goldinarjev večidel srebernega dnarja samo v Bujah skupila, brez tistega dnarja, ki so ga za svilne červiče v Kopru prodali. Pa tudi Lahi se bolj hvalijo z isterskim semenom, kakor s tistim, kterega so dobili iz toplejih izhodnih ali južnih krajev. — Krajnci, Štajarci, in kar vas je vseh druzih Slovencov, kterih kraji so za svilorejo pripravni: ali ne govorí ta lepi dobiček tudi Vam glasno: Zasadite si murv in poprimite se tako lahke reje židnih červičev!

Iz Krašnje. — Danes, 16. julija ste šle popoldne po kosilu v lepem solnčnem svitu dve sestri kmetiške hiše iz Žirovš žet na njivo svojega brata. Okoli dvéh pride huda ura. Oditi strašni nevihti kolikor toliko, bežite obe sestri z njive pod bližnji hrast. Pa komaj nekoliko časa tam postojite, se posveti, strela treši v hrast, pod kterem ste siroti vedrile, in v tem hipu je bilo tudi po njima. Našli so obe mertve pod hrastom. — Žalost dveinsedemdesetletne matere in dveh bratov si slednji lahko misli. — Nov žalosten izgled, kako nevarno da je ob času hude ure vedriti pod drevjem; pa kaj pomaga, ker tudi nesreča za nesrečo ljudí ne zmodrí!

Iz Ljubljane 20. julija. — Tisti imenitni kamen, o kterem smo zadnjič govorili, so začeli zdaj tudi laški, teržaški in dunajski časniki brusiti. Nobeden teh časnikov ne tají, da bi ta kamen ne bil demant, — al eden za drugem piše, da utegne ta kamen tisti demant biti, kteri je pred 3 leti bil pri sv. Paulu v Brazilii nekemu kmetu ukraden, ki ga je v potoku Corregu pod goro Colonela najdel. Ker je pa oni demant vagal le 2 portugiške unče, ta pa vaga čez 10 lotov, in ker gosp. Dupoisat spričuje, da je ta kamen že čez 18 let v njegovih rokah, je tedaj tudi ta pravlica ena tistih časnikarskih gósk, kakoršnih vsaki dan obilo plava po časnikih. Gosp. Boillot, Leduc in Bedin so prišli danes iz Dunaja nazaj v Ljubljano vsi veseli, da je kamen tudi na Dunaji poterjen in da se bo drago prodal. Gospod Dupoisat in gosp. Ambrož sta ostala za tega voljo še na Dunaji.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. V vsih avstrijanskih hranilnicah (šparkasah) je bilo leta 1857 127 milij., 340 tavžent in 100 fl. shranjenih. Leta 1856 je bilo 117, leta 1855 108, leta 1854 samo 105 milijonov v njih shranjenih. Ta čas je v vseh

cesarskih deželah 92 hranilnic, 26 novih bodo še napravili, ker so že privoljene, za 14 druzih se pa še pomenkvajo.

— Da bi se sviloreja v zdoljni Avstriji beržeje vpeljala, je izpisala c. k. kmetijska družba na Dunaju 15 premij v srebru po 4 do 20 novih tolarjev vrednosti za ugodno zasájo in dobro gleštanje murvenega drevja. Oglasilo se je za-nje 13 svilorednikov in 9. t. m. je začela posebna komisija prevdarjati, komu bo premijo dati.

— Iz štatističnega pregleda nesreč na avstrijanskih železnicah v letih 1855 do 1857 zvemo, da je v letu 1855 39, v letu 1856 53 in v letu 1857 51 ljudí bilo usmertjenih, in sicer po lastni krivici 30, 40 in 43; po krivici druzih 9, 12 in 17. Poškodovanih je bilo leta 1855 63, 1855 65 in 1857 50, in sicer po lastni krivici 9, 12 in 8, po krivici druzih pa 38, 35 in 17. Ako pomislimo, koliko železnic je v celem cesarstvu, se smé rêči, da število vseh nesreč gotovo ni veliko.

Iz Benedk. V celi zgornji Italiji je bilo vreme poslednje tedne čez navado hladno. — Eno poslednjih nedél je bil v Brešii ženin v cerkvi klican; ko je ljudstvo njegovo ime slišalo, je začelo osupnjenja glasno godernjati. Umerla mu je namreč še le pred 20 dnevi perva žena.

Iz Rusije. Brati je v nemških časnikih, da punta kmetov v Estlandu še ni konec. Vlada je poslala 2000 pešcov, 500 kozakov in topnikov v deželo, kteri bodo zopet mir storili.

Iz Bosne. 8. julija zjutraj so se boji med Turki in kristjani zopet ponovili. Zdi se, da so kristjani omagali, in sliši se, da jih je šlo več ko 3000 čez cesarsko mejo. Kaj se bo s temi reveži še godilo, nihče ne more povedati, ker se ne morejo v domovino verniti in Turki od nobene pogodbe nič slišati nečejo.

Od černogorske meje. Inženirji, kteri bodo černogorske in turške meje popisali, so v Dobrovniku že zbrani. Cesarska vlada je poslala gosp. Joanovića, generalštabnega stotnika.

— Glavarji ustajnikov so se Kemal Effendi-tu podvergli. Baži-Božuki pojdejo iz Hercegovine.

Iz Italije. V Firenci je našel profesor Donati 2. junija repatico (repato zvezdo), ktera se po prerajtanju zvezdogledov soncu in zemlji tako približuje, da bo skorajda mogoče, jo od srede avgusta do začetka septembra z očmí dobro viditi, dasiravno se še ne vidi. Zdí se pa, da to ni tista zvezda, o kteri je bil pretečeno leto tak hrum.

Iz Francozkega. Iz Bordó so prišle pisma, ktere povejo, da se je v mnogih krajih tertna bolezen zopet letos prav hudo začela in da žvepljenje kar nič ne pomaga.

— Strašno pomorjenje kristjanov v Džeddah-u, med kterimi je bil tudi francozki konzul z ženo in otroci, je v Parizu serca vseh silno razserdilo, in misliti si je, da bote francozka in angležka vlada tirjale, da se krivični ojstro kaznujejo.

— Angležka kraljica bo prišla 4. avgusta v Cherbourg cesarja Napoleona obiskat, kar je prav važno; če pa dobro prevdarimo, ni to druzega nič, kakor kraljica Viktoria obiše Napoleona zavoljo spodobnosti, ker je tudi on lansko leto njo na Angležkem obiskal. V političnem ozeru nima to druzega pomeniti, kakor da se serca nekoliko vležejo, ktere so se za obstanje mirú že preveč tresle.

— 15. julija je bila sêja v konferencii. Sêje bodo, kakor je brati, zdaj bolj pogostem do tistega časa, ko bo šel cesar Napoleon k slovesnostim v Cherbourg, kamor so tudi udje konferencije povabljeni. Kaj se pa v sejah godí, še nihče ne vé nič gotovega.

Iz Turškega. Sultan je podaril razderto cerkev sv. Ane v Jeruzalemu Francozom, s privoljenjem, jo zopet sozidati. Dela se bodo skoro lotili, za ktero je francozko ministerstvo 140 tavžent frankov privolilo.

— Bosniški vstajniki so, kakor najnoveje novice pravijo, orožje spravili in se turškemu gospodarstvu podvergli. Koliko je resnice v tem se ne vé; to je pa gotovo, da se zapreke, v ktere je turško cesarstvo zamotano, dan na dan huje množijo. V Bosni, Hercegovini, na Kandii, poslednjič pa še v globoki Arabii, kjer so v Džeddah-u skoro vse Evropejce Turki poklali, se spodkopavajo njegovi stebri; zadnjič je še Sultan zbolel: vse to dela možem, kteri imajo turško vlado v rokah, sive lase. Te dní je rekel nek star sivobradast Turk: Ako nam umerje naš padišá (sultan), bodo hotli Francozi in Rusi naše lepo cesarstvo razdeliti.

— Angležki časnik „Times“ piše: Dogodljeji v Bosni, Černi gori in na Kandii pričujejo, kako vrè sovraštvo med Turki in kristjani, in napadek na angležkega konzula pred nekimi tedni v Belem gradu je bil skoraj da napovednik še druzih tacih krutih napadov v druzih kotih Turčije. Največje gnezdo turškega fanatizma je pa Arabija in ker je ta dežela najbolj oddaljena od evropejske dotike, se ne bo nihče čudil, da se je v Džeddah-u kaj tacega zgodilo. Arabčani si sami domišljujejo kakor drugi Turki, da jih hoče sultan, kteri je nezmožen, nevérnim prijatlom žertovati. Nazočost tujih armad na turški zemlji in to, kar jim je sultan po sili privolil, je Turke silno razkačilo in z nekakim strahom navdalo.

Iz Egipta. V Aleksandrii je pretečeni mesec nek mož za kugo zbolel, ktere od leta 1848 več ni bilo čutiti.

Darovi za Vodnikov spominek.

Od I.—XXVIII. naznanila . 1061 fl. 38 kr.

Gospod Grašic Anton, dekan v Ternovem	2 fl.	— kr.
„ Strucel Matija, kaplan „	1 „	— „
„ Lautar Anton, „ pri sv. Kocjanu . .	1 „	— „
„ Tome Martin, „ v Košani	1 „	— „
„ Skubic Miha, „ v Premu	1 „	— „
„ Jeršinovič Anton, kaplan v Harijah . . .	— „	30 „
„ Furlan Matevž, davkar c. k. okrajnega urada bistriškega	1 „	— „
„ Lampe Jožef, c. k. uradnik v Bistrici . .	1 „	— „
„ Galjot Aleš, „ „ „ . .	— „	30 „
„ Koler Vatroslav v Cerknici	— „	30 „
„ Tomšič Janez, župan v Bistrici	1 „	— „
„ Jelovšek Anton, spediter „	1 „	— „
„ Hodnik Andrej, posestnik „	1 „	— „
„ Žniderščič Anton mlaji „	1 „	— „
„ Ličan Janez, nadničar pri c. kr. okrajnem uradu v Bistrici	— „	12 „
Gospá Gasperčičeva Jela, posestnica v Bistrici . .	1 „	— „
Gospodična Samsa Zofia v Bistrici	— „	20 „
„ Korotvička Ana iz Morovskega	— „	20 „
„ Misgurjeva Josipa v Bistrici	— „	20 „
„ Vičičeva Janeta „	1 „	— „
Gospod Pohlmayer Helmut v Novem gradu	— „	30 „
„ Gerbec Franc, učenik v Ternovem	1 „	— „
„ Weber Lovre, „ „	— „	30 „
„ Krajnc Franc, zvonikar „	— „	15 „
„ Cucek Janez, župan v Knježaku	— „	20 „
„ Tomšič Anton, župan v Ternovem	— „	30 „
„ Valenčič Matija, posestnik v Ternovem . .	— „	30 „
„ Domladiš Jožef, „ v Bistrici . . .	— „	30 „
„ Bilc Janez, „ „	— „	20 „
„ Samsa Jakob, „ „	— „	20 „
„ Ličan Jožef, tergovec in posestnik v Bistrici	— „	20 „
„ Domladiš Anton, posestnik v Knježaku . .	— „	12 „
„ Cešnik Juri, tergovski druže v Bistriai . .	— „	12 „
„ Ličan Franc v Bistrici	— „	12 „
„ Sabce Franc, tergovski druže v Ternovem .	— „	30 „
„ Beniger Franc, posestnik „ .	— „	12 „
„ Tomšič Blaž, „ v Bistrici . . .	— „	6 „
Skupaj .	1084 fl.	49 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.